

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRS:

HEGEDÜS ISTVÁN

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KISS SÁNDOR.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakik Ovár. Bástyautca 1. szám alatt); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklámciók pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútcá, 15. sz. a.) küldendők.

Kérelem lapunk t. pártolóihoz.

A kolozsmegyei tanító testület idei közgyűlésében azon feltétel alatt határozta el a „Család és Iskola“ további fentartását, ha a társaságok, tanító társaink és a tanügybarátok bizalmukat vállaltuktól ezután sem fogják megvonni. Az egyesületnek nincs tehetségében a lapért, melyet nem hiúságból, hanem a hazai tanügy érdekében hozott létre, anyagi nagyobb áldozatokat is hozni s így midőn lapunk egy évi folyamát jelen számunkkal bevégeztük, tisztelettel kérjük fel lapunk pártolói közül azokat, kik azt tovább járattani nem akarják, sziveskedjenek e határozatukról minket egy levelezési lapon tudatni, hogy tájékozassuk magunkat.

Egyébiránt tájékozásul annyit ez alkalommal is kötelességünknek esmerünk jelezni, hogy a kiadó egyesület Váradi Károly, e lap korábbi szerkesztőjének főmunkatársul, Benedek Samu, Hegedüs István és Parádi Kálmán tanár uraknak rovatvezetőkül megnyerése által úgy gondoskodott, hogy a „Család és Iskola“ a magyar tanügy-irodalomban ezután is becsülettel fogja helyét megállni.

A szerkesztőség.

Külföldi iskoláztatás.

II.

A kifogások, különben, melyekkel hazai (közep) iskoláinkat azok illetik, a kik gyermekeik nem-

zeties nevelését hiúságuknak feláldozzák, nem annyira paedagogiai elvekre, mint inkább azokra a külső formaságokra vonatkoznak, a melyek elsajátítása nélkül minden salonból kirí az ember s a melyeket elsajátítani a mi durva, esetlen szokásokat követő iskoláinkban egyáltalán nem lehet. Így ők.

Elég mélyen vezettettek-e gyermekeik az óclassikai irodalom szellemébe; alapos tanultságot szereztek-e a természeti tudományok körében; átértették-e azoknak az öröknek természetét és törvényeit, a melyek az emberiség történeteinek folyását irányozzák: ezek s ezekhez hasonló aggodalmak, azt hisszük, minél kevesebb álmatlan éjet okoznak e szülőknek, midőn gyermekeik kiképzetéséről gondolkodnak. De, hogy nyolc éven át gyötörtetnek a „haszontalan“ latin, görög nyelvvel s a „divatos“ francia nyelven még egy bókot sem tanultak elselypegni; hogy erőszakkal verik fejökbe a száraz matematikai formulákat, de nem tudják megtanítani a salon sima, tetszetős formáira; hogy mindaz, mi az urias mázt megadná a gyermekeknek, hiányzik benne, de vannak helyette paraszti fogásai, fesszeng, csizmája sáros, száját tát, ruha-uszályt letapos, udvariaskodásból nem hazudik — szóval ezer a szöglete: ez szégyenletes, kiállhatatlan, el vele külföldre, a Theresianumba, vagy hova.

Nós, biz' ez igaz. Darabosság minél több fordul elő, ezeken a mi középtanodáinkban növekedő kamaszokon s az ugynevezett nagy világ kente-fentéiből minél kevesebb; de vajon melyik fejlődési menet az észszerűbb: hagyni a gyermeket, hogy mint gyermek kiforrja magát, csikó-ugrásaival, esetlen formátlanságaival, de melyek a megizmo-

sodás elengedhetetlen feltételei, hogy létre jöhessen benne a testi és szellemi erő mindama tömege, mely majdan mintegy magából fejti ki, vagy legalább könnyedén ölti föl a természetes arányos formákat; vagy pedig még a kellő erő kifejlése előtt ráerőszakolni a kifejlődésben levő esemeterére a külső látszat üres formáit, melyek igénybevéré az erőgyűjtés minden tényezőjét, oly lárvába vonják a szegény élkenyezetett növendéket, melynek — mint a mese rókája mondja — veleje nincs. Hiszen épen az őli meg társadalmunk életkedvét még csirájában, hogy gyermekeinknek valódi gyermekkort érniök nem is engedünk. Már a 2—3 éves gyerekkel bábuzunk, maskarának kicicomázva parádézunk vele s a mint nagyobbra nő, mind inkább arra kényszerítjük, hogy természetes vágyait, hajlamait megtagadva, mesterkelt tulajdonokat öltön magára, melyek természetével meg nem egyezve, az álkodásra tanítják. Játék már álig kell — a koraérettség pettyhűdsége jellemzi gyermek-világunkat, letörülve a gyöngéd lélekről az ártatlan, gyermekded örömök minden himporát, az élet formás béklyói közé szorítva őket akkor, a midőn még teljesen a meg nem kötözött szabadságot kellene élvezniök. S a francia kertész a legpompásabb alakzatokra nyirhatja fáit, de ki is őli belőlök e nyiregetéssel a termőképességet, a viharokkal daczó erő

A „finom“ társasági formák ez enerváló hatásának legbiztosabb ellenszere épen a közélet nem kivételes országutján haladó hazai, nyilvános iskoláztatás. Nem megfosztani kell tehát ennek áldásaitól — a külföldi „finom“ iskolák révén — gyermekeinket, hanem kapva-kapni az alkalmon, hogy a mit a felszeg otthon környezete rajtuk, e tekintetben, ront, e „közönséges“ intézetek helyrehozhatják s a természetes erőknél szabad fejlődést engedve, fölgyülni, megizmosodni hagyják azokat az erőket, a melyek aztán az önismeret és szabad tevékenység nyomán önként szökkennek majd a kellő formákba.

S a lényeknek a formák kedvéért való teljes feláldozása sehol ijeszteőbb korlátalansággal nem mutatkozik, mint épen ezekben a „finom“, „minta-szerű“ külföldi intézetekben. Tele manierokkal, shablon-szerű formaságokkal, fél-katonás pedantériával, a csillogó eredmények mutogatásával s ezekkel arányos felületességgel s a jellemfejtés gátjainak sokszoros esélyeivel. A Telekiek, Bánffyok, Kemények,

Bethlenek „közönséges“ hazai iskoláinkban s nem ama „finom“ intézetekben formálódtak a hazai sorsának intézőivé s az öreg Mikó emlékezetében minő képek ujlhattak föl akkor, midőn a kegyelmes urnál tisztelgő papok sorában az ősz esperes szerénykedve mondá: „Excellentiád talán nem is emlékezik rám“, mire a boldog emlékü gróf kedélyesen viszonozá: „Dehogy nem, mintha most is érezném azt a hatot, melyet gyöngébb felemre veretett, mint classis-praeceptorom!“

De nem tagadhatni, hogy a negyedik ellenök némi relatív igazságot is rejt magában. A bátyok, nénék csakugyan sokat ronthatnak a fejlődő jellem s még többet az előkelőknek az a szokása, melylyel a serdülő urficska már önálló egyén szerében számitatik — s ezen csak az elhelyezés előretekintő megválasztása, a felügyelet szorgos szigorúsága s az élkenyezető vagy rossz példa-adó környezet lehető elkerülése segíthet. De az e részen netalán mellőzhetetlen hátrányok minden esetre kevesebb káros befolyással leendenek, mint a mennyi rossz a fejlődő kedélyre, jellemre a családi körből való teljes kiszakítás, a nemzeti szokásokat, aspiratiokat kicsinylő, sőt megvető gondolkozási irány, a magamutogató felületesség, a formáskodó üresség nyomán menthetetlenül származik.

S evel zárom elmélkedéseimet. De nem tagadhatom meg magamtól az elégtételt, hogy ne idézzem itt egy nagy tekintély idevonatkozó nézetét, mely e sorok írása közben látott napvilágot. Egy hosszú élet fölhalmozott bölcsesége s egy hazafi erényekkel fényeskedő pálya bizonyítása az okoskodások egész cyklusánál több nyomatékkal bír s a b. e. gr. Károlyi György e kérdésre vonatkozó meggyőződése, melyet már-már szemtől-szembe a halállal, mint végakaratot, nyilatkoztatott, talán meggyőző sokakat, kiket az én gyöngé argumentation balnézetükben megingatni nem bírt. Az idézült gróf végrendeletének egy passusa így hangzik:

„Végül emlékezetébe hozván kedves gyermekeimnek, hogy 1853-diki végrendeletemben, midőn még kiskorúak voltak, azon óhajomat fejeztem ki, hogy itt a hazában és magyar nevelők által a nemzet hű fiaivá, hazai törvényeink és magyar erkölcsünk és szokásaink tiszteletében neveltessenek, úgy most, midőn a mindenható jószágos kegyelme megélnem engedte, hogy mindnyájukat már virágzó sa-

ját családja környezi, azt kötöm szívökre, hogy saját gyermekeiket, az én szeretett unokáimat, a hazaszeretetre és koronás királyunk iránti hűségre neveljék, öntsék ártatlan sziveikbe a mindinkább enyésző egyszerű jó magyar szokásokat, kedveltessék meg velök a hazai földnek, a jó magyar szokások és erkölcsök e leghivebb öreinek, szeretetét, szoktassák őket jó korán az egyszerűségre, takarékosagra és főleg a fényűzés kerülésére; tanítsák meg őket azon szent kötelességre, hogy isten kegyelméből és őseik takarékos fáradozásából azért lesznek jobb móddal el látva, hogy fölslögeiket a hazai közintézetek támogatására és a szenvedő emberiség nyomora enyhítésére fordíthassák, hogy ősi nevök szép emlékeit ügyörzik meg leghivebben és tartják fön továbbra is, ha e szent kötelesség buzgó teljesítésében, nem pedig külső fényben ragyognak."

Ezekre akarta gr. Károlyi György unokáit megtaníttatni — s a Theresianum ezekre meg nem tanítja a magyar ifjut.

Szász Béla.

A kolozsvári ipar- és iparműtörténelmi kiállítás.

December 2-dika óta Kolozsvárnak ünnepe van. A helybeli jótékony nőegylet által a szegények könnyei letörlésére összevarázsolt kincsei vannak Erdélynek a multból és jelenből felhalmozva a vigadó termében; a kolozsvári ipar- és iparműtörténelmi kiállítás napjait éljük, hogy multunk productumaiból bizalmat, a jelen kincseiből reményt merítsünk itt, hazarészünk egy szebb jövője iránt. Valóban Kolozsvárnak megújított vigadó terme a jövő vigalomnak szebb előlegével nem adathatott volna át a közönségnek, mint midőn nőink kezére bíztuk azt, hogy abból a humanistikus törekvések szent diplomát alakítsák meg tanulságul, újmutatásul mindnyájunknak, kiknek e hazarész felvirágzása sziveinken fekszik!

De ez országrészi ünnepből mi sem vagyunk kizárva: a tanügy is ünnepel itt, s ez kétszeresen indokolja, hogy e lapok is hangot adjanak e művelődéstörténelmi momentumokról. Egy iskola is szerepel működésének eredményeivel e helyen és pedig kiérdemelt méltánylat és közfigyelem kísérete mellett és ez: a hosszufalusi műfaragászati iskola.

Kormányunknak országrészünkben tett kulturális intézkedései közül egyike ezen intézet, melyet a körülmények bölcs tekintetbevételével megteremtett,

nem csupán azért, hogy „legyen“, hanem hogy áldása boldogítójává váljon egykor egy egész vidéknek, büszkesége egy országrésznek. És hogy ez be fog következni: megkaptuk, előttünk állnak megnyugtató, reménytébbresztő bizonyítványai!

Négy évi fenállás után ma lépett ez iskola a nagyobb nyilvánosság elé és e rövid időhöz aránytalan szép eredménynyel. Még eddig csak nevét, vagy sokan még azt sem esmerték a birodalom délkeleti szegletében, a Brassótól egy pár órára eső székely csángók közt felállított iskolát: mától kezdve már egy országrész közfigyelme, reménye van működéséhez fűződve. De lássuk részleteiben ez iskola kiállított tárgyait és pedig a „Kelet“ által olvasóinak két vezércikkében bemutatott sorrendben.

A tárgyak három osztályba sorozhatók, a szerint a mint az iskola fejlődött. Az első fok a mint a tanítványok a munkát kezdték: a rajzolás.

A mennyire mi az erdélyi részekben a rajzitanítás eredményeit ismerjük, tulzás nélkül elmondhatjuk, hogy ily gyönyörű munkákat és a mi valóban csodálatos, egykét évi tanulás után még eddig nem láttunk. A kiállítási bizottságnak a tér szüke miatt nem volt módjában mind kiállítani a gyönyörű rajzokat, de az iskola 534 rajtot küldött be, melyek nagyrésze a kivitel könnyedségénél és a pontosságnál fogva valóban feltűnő.

A tanulás második foka a mintázás volt agyagból és viaszból. A tanoda igazgatósága igen helyesen tanulságos gyűjteményt küldött az egyes darabokból, a mint a tanítványok legelőször kezdték alakítani a formátlan anyagot s azután fokonként mily módon nyer az anyag szebb formát. 43 ilyen ornament és friz tanulmányt küldött a tanoda, melyek mind rajzok után készültek és annyival fontosabbak, mivel a képzőművészet ezen ágával az ipar minden nemére oktatást nyer a tanítvány. Köztük kiválóan művészi kivitelűek a Farkas Ede, Farkas István és Sánek Samu mintázásai, mindnyájan csángó fiuk.

A mit a hosszufalusi iskola növendékei faragványokban felmutatnak, nálunk Erdélyben eddig ismeretlen terményei a kézi ügyességnek. Az egyes művek között első helyen Kupcsai János, az intézet (derék tanítójának műve tűnik szemünkbe, egy Krisztus-alak keresztben. A gyönyörű mű Trefort Ágoston közoktatásügyi miniszter ur tulajdona, különben 50 forint volna ára. Ugyancsak ő tőle egy álló tehén van kiállítva; az alak nyugodtsága és természetessége érdemel rajta különös figyelmet. A szép mű ára 25 forint.

A mestert már szinte utolérni látszik a művészetben kitűnő tanítványa, Sánek Samu, egy csángó fiu. Legfeltűnőbb műve egy fekvő szarvas, ritka ügyeségről és ép izlésről beszél; olyan darab, mely becsületére válnék bármely brienzi műfaragónak. E darab

ára 150 forint. Ugyancsak Sanek Samu kezéből még több kitűnő tárgy van a kiállításon, u. m. egy zsebóra-tartó, egy gyönyörű fényképráma, melyen aláomló szabadon kifaragott zsinegszálak díszítik a növendék kezét, egy kehely és egy ornament-tanulmány.

Sanek Samu mellett egész sora válik ki a derék művészeknek. Balog Péter szép művű toilette asztala, zsebóra-tartója, fényképrámái, esemege-kanala és villája, gyümölcs-kosarai, friz-tanulmányai mind kiváló figyelmet érdemelnek. Ezek mellett László Gyula, Farkas Ede, Farkas István, Sanek István, Csozik János, Vagner Adolf, Mina János, Páljános György, Köllő Miklós, Kiss Jenő műveit emelhetjük ki különös elismeréssel. Az iskola összesen 121 faragványnyal van képviselve.

A hosszufalusi felső népiskola 1872-ben állított fel állami költségen. Már az első évben 65 tanítványa volt s azóta a szám folyton növekszik.

E sorokban bemutattuk a hosszufalusi iskola fel-tünőbb műveit. Mellettök még láttunk a kiállításon két gyönyörű faragást a kézdi-vásárhelyi felső népiskola tanítójától, hol a házi ipar egy pár felvett ága mellett a műfaragás szintén taníttatni fog. Legyen e két intézet tanítói és növendékei közt nemes verseny a szépnak, hasznosnak művelésében. A derék Kupcsinokat pedig tartsa meg az ég soká — sokáig egy vidékre átalakítólag ható nemes missiója betöltésében!

Kiss Sándor.

IRODALOM.

Comenius és Pestalozzi, mint a népiskola megalapítói

V.

(Befejező közlemény.)

Alapmódszerük.

Végül harmadszor Com. és Pest.-nak a népiskolára vonatkozó módszereiket kell felmutatnunk, hogy az elsőnek tárgyiassága, az utóbbinak alanyiassága még inkább ki legyen emelve.

A két nagy paedagog azon természetes szemléltető módszert iparkodott az iskolában meghonosítani, mely által az elemi képzés ama magaslatra emelkedett, melyen ma áll. E téren való érdemeik elvitathatlanok. De míg megegyeztek a szemléltetés szükségességére nézve, addig annak alkalmazásában messze eltértek egymástól. Már ott, midőn az alaptörvényt állítják fel, melyeknél fogva szükséges a szóbeli elmélkedés helyébe a tárgyilagosság (realismus) alapján haladni, eltérnek egymástól. „Docendi sunt homines, quantum maxime fieri potest non e libris sapere, sed e coelo, terra, quercu-

bus et fagis“, mondja Com. Didact. XVIII. 28. míg Pest.: „durch Realkenntnisse wirklicher Gegenstände muss zu erst die Sprache zur Wahrheit und Weisheit lenksam gebildet sein, ehe man sich hinein wagt in das tausendfache Gewirre von Wortlehren und Meinungen.“ E két mondat világosan mutatja a két paedagognak ellentétes alapmódszerét. És pedig:

Com. a synthetikus tanmódot az encyklopaedikus és párbeszédos módszerrel; Pest. pedig az analitikus tanmódot az összpontosító és monologizáló sajátzerű módszerrel köti össze.

Mint hogy az egyik a pozitív ismeretekben kiható bőséget, a másik a lelki erők benső emelkedését és a végcélhoz vezető készséget akarta a gyermekben fejleszteni, következetesen kellett mindenkinek azon módszerhez folyamodni, a mely specialis céljának leginkább megfelelt. Azaz Comeniusnak a synthetikus-encyklopaediai módszert kellett választania, a mely természeténél fogva legkönnyebben képes megértetni az összes tananyagot, Pest. ellenben a concentráló tanmódot volt kénytelen választani, a mennyiben az egy és ugyanazon tárgynak boncoltatását tételezi fel, s nem annyira ismeretbőséget, mint inkább az egy és ugyanazon tárgyban való elmélyedést követeli.

Com. az elvont fogalomról jön a concretre, az általánosból a részlegesbe: ő levezet; Pest. ellenben a concretől jön az elvontra, az egyesből az általánosra; ő rávezet. Hadd igazolják a mondottakat saját szavaik: Com. Didact. XVIII. 35: „Az egész életet egy encyclopaediai tanulmány képezi, melyben minden ugyanazon egy gyökérből ágazik ki. Minden tárgyat csak indokolás mellett szabad előadnunk.“ És tovább (36) „Mindent okokkal kell támogatnunk, azaz: nemesak azt kell megmutatnunk, miként van valami, hanem azt is, miért nem lehet ez máskép.“

Ezekből látszik, hogy Com. a tanítottakban oly organicus egészet akart nyújtani, mely egy gyökérből ágazva ki, alkosson egy egészet. Pest. ellenben azt mondja: „csak annyiban fogadjuk el a világ igazságait, a mennyiben a szemléleti tárgyak felénk, mint központ felé közelednek.“ De világos ezekben az is, hogy a kettőnek alapmódszere sokoldalú érintkezést mutat. Így pl. Com. azt mondja: „a hat osztályu népiskolának könyvei ne annyira az anyagra, mint inkább az alakra nézve különbözzenek egymástól: mindenik mindent átvegyen, de fokozatosan haladva, az előbbieket az általánosabbat, ismeretesebbet, könnyebbet stb. adják.“ Midőn tehát így mondja ki elveit, sok tekintetben az tűnik fel, hogy más név alatt árulja a dolgot, mert synthetikusnak nevezi azt, a mi tulajdonképen analitikus.

A synthetikus és analitikus methodusok következetes keresztülvitele legyőzhetlen akadályokba ütközik, mintegy igazolásául annak, hogy mit már Com. és Pest. is beláttak, miszerint a természet, melyet mind-

kettő oly odaadólág kutatott, egyoldalúságot meg nem tűr, hanem az általánost a részlegessel, az abstractot a concrettel, az analysisist a synthesisssel olvasztja össze.

Ha példával akarnók illusztrálni a kettő eljárását, azt ilyen formán tehetjük: Com. felszólítja a tanítványt, hogy: „elmélkedjünk valamiről!“ A gyermek erre a szót: „elmélkedjünk“ ragadja meg, s kérdi; „mi az elmélkedni“, mit Com. megmagyaráz, s így jó az általánosból a részlegesbe. Pest. megfordítva, felállítja a tételt, melyet a gyermekkel meg akar értetni, tehát az előadandót fokozatosan haladva előre ő adja át, melyet azután gyermekeivel vagy egyenként, vagy khorusban utánmondhat. Eljárásuk egyaránt igazolja azt, miszerint mindketten fejlesztőleg iparkodtak hatni; de vörös szalagként vonul végig Com. munkálkodásán a tárgyi, Pestalozzién az alanyi irány.

Záradékkul még csak annyit a két kimagasló alakról, hogy ők a mai népiskolának sarkkövei, oszlopai;

mindkettő a humanismus vértanuja s legnagyobb érdemük az emberiség iránt tanusított önfeláldozó szeretet, mely szeretet az emberiség szenvedéseinek gyökeréből nőtt ki. Comeniust ugyanis a 30 éves háboru iszonyatosságai vezették a nevelés terére; Pestalozzit pedig a francia forradalom keservei tették néptanítóvá. Egészen ellentétes uton jutottak hasonló célhoz; az idősebb felülről szállott alá, az ifju alólról tört magasra. A fellett tehát, hogy melyik volt nagyobb, ne folytassunk vitát, hanem örüljünk, hogy a népiskola két ily nagy férfit nevezhet magáénak. Nem az a cél, hogy Com. vagy Pest. táborába tartozunk-e, hanem azt követeli a népiskola jól felfogott érdeke, hogy egymásnak kezet nyujtva, tanuljunk az ő nyomdokaikon a magasztos eszmékért lelkesülni!

Turcsányi Gyula.

T Á R C A .

AZ ÉN BOLDOGSÁGOM.

— Vázlatok egy agg apa naplójából. —

IV.

(Befejező közlemény.)

„Itthon.“

„1869. aug. 5.

Örömnapp ez . . . Fényes, mosolygó nappallá változott az alkony. Tihamér kedvben, egészséggel lépett be szerény családi körünkbe. Szemeiből öröm sugárzott ki. Azon öröm édesen melegítő sugara, melyet oly embereknél tapasztalhatunk, kik az eléjükbe szabott kötelességnek teljesen megfeleltek . . .

Bizonyítványait e szavakkal adta át:

Édes jó szülőim, itt vannak e bizonyítványok, ezek beszéljenek rólam. Ezekből megláthatják: miként használtam fel az időt, hogy végeztem el kötelességeimet, mennyire közelítettem meg az előmbbe szabott célt.

Nyugodtan nyujtá át bizonyítványait, melyeket mi örömkönyeinkkel szentelünk fel . . .

Tihamér nem végezhetne volna jobban kötelességeit, semmi körülmények közt: Mi kelthet édes érzéseket a szülői kebelben az élet folyama alatt, ha azon tudat nem, hogy: nevelése megért, ép gyümölcsöket hozott az élet fájára? . . .

Én boldog vagyok! . . .

Igen is sok az örömből e napra! . . . Tihamér egy levelet nyujtott át nekem, melyet K . . . tanárjától hozott. E levél így hangzik:

„B . . . 1869. aug. 1.

Tisztelt uram!

Bizonyynal különösnek fogja ön találni, hogy soraimmal épen most keresem föl, midőn a köztem s ön közt — a tanár és apa közti viszony — teljesen megszűnt. De örvendjen, hogy ezt épen ez ideig nem tettem, s nem tették tanártársaim, mert gyermeke — egyetemünk egyik legkitünőbb tagja — úgy viselte magát, hogy a legjobb apák egyikét nem kellett megszorítanunk. Mi, csak köszönetünket nyilváníthattuk volna ki Önnek eddig is, hogy oly ifjut nevelt egyetemünk számára, mint Vámvölgyi Tihamér . . .

Ez ifjut ön, saját jövő boldogságának reményében nevelte. Reménye teljesült; mert azon ifju, ki az időt minden drága kincsénél drágábbnak tekinti, a munkát életnek nevezi; boldogságot, megelégedést hordoz magával mindenütt . . .

Az ember boldogsága pedig első sorban a neveléstől függ, tehát gyermekének, azoknak, kiknek élete az ő életével összefügg, boldogságát ön készítette meg. Nekünk pedig — ismételve mondom — adott egy oly tanítványt, ki kötelességének teljesen megfelelt, s magát úgy viselte, hogy a tanító s tanítvány közti viszony — melyet Tihamér annyira ismert — csaknem gyöngéd barátsággá fejlődött. Vajha minden apa úgy teljesítené kötelességét, mint ön t. uram, akkor az iskola is megoldhatná feladatát!! . . .

Neveljen ön még sok ily embert a társadalomnak és a hazának! . . .

Legyenek önök olyan boldogok, mint megérdemlik!

Hazafi tisztelettel:

K“

* * *
Én boldog vagyok! . . . Érzem, hogy családapai kötelességemet jól végeztem. Tihamér boldog — mert jól neveltem . . .“

* * *
Négy év mult el . . . Vámvölgyi ez időt Tihamérrel együtt töltötte s naplójába szorgalmasan jegyezte annak tetteit, mint helyes nevelése szép eredményeit.

Ekkor eljött azon idő is, midőn Tihamér családot alkotott. Vámvölgyi e nagy jelentőségű eseményt, fia életében így írja le:

„Az új család.“

„1873. decz. 18.

Tihamér érezte, hogy ő egy nőt, kit szívéből szeret, boldoggá tehet, s ezen érzés indította őt arra, hogy e napot, mindnyájunk öröme, ragyogóvá tegye.

Egy nőt vezetett az oltárhoz, kinek keblében minden nemes érzés, szép összhangban egyesül. Nem fényűző. Az egyszerűség, tisztaság, rend és munka nála azon piperék, drága gyöngyök, melyek őt minden komolyan gondolkozó férfi előtt ragyogtatják. S én Tihamér e választását a helyes nevelés eredményének tekintem. Ha könnyelműnek neveltem volna, ma egy léha, piperkőcz, gondatlan háziasszony lenne a neje. De Tihamér úgy van nevelve, hogy a nő előtte csak akkor nő — ha:

— — Benne napuál ragyagóbb a lélek,
S hova fényt hint, mosolyog az élet.
Nemes szíve jóért, szépért lángol
S melegével szent üdvöt varázsol.
Kis családja, szentelt oltár képe,
A tisztaság minden fényűzése.
Imája: a munka, rend, szeretet,
Boldog, hogyha mindent jól végezett . . .!!

Ilyen nő kellett Tihamérnek, s ő talált ilyent,
Ő boldog!
Most vagyok én is életemben legboldogabb!! . . .

* * *

Lássátok jó szülők, a helyes családi nevelésnek, milyen szép eredményei vannak! Egy jól nevelt ember milyen boldog! s hány embert boldogít!? Vámvölgyi szilárd akarattal kivitte, a mi nektek talán lehetetlennek tetszik. A mint naplója elején mondja, [hogy t. i. ő nevelés által gyermeke körül egy búvőkört

akar varázsolni, melyben boldogok legyenek mindazok, kikét a végzet körébe von, kivitte . . . Szülők, kövessétek Vámvölgyit! Neveljétek hazánknak, nemzetünknek jó embereket!! . . .

Különösnek fogják találni kedves olvasóim, hogy tárcám folyama alatt mindent Vámvölgyi teez s neje-nek a nevelés nagy munkájából semmi sem jutott. De egy gondos anya — mint a milyen V. kedves neje — nevelési eljárásairól külön naplót vezet. Vámvölgyinette is ezt és naplójában leírta, hogy miként nevelte ő leányát a legjobb anyák egyikévé, s mennyiben hatott ő a Tihamér nevelésére s viszont: mennyire hatott V. a leány nevelésére . . .

E naplót — ha az igen tisztelt szerkesztő ur becses lapja hasábjain helyet ad*) befogom szintén mutatni majd a t. olvasóknak . . .

Boér Miklós.

KÖNYVISMERTETÉS.

A mythologia kézikönyve. Irta Cox György. A 3-dik angol kiadás után fordította s a finn mythológiával bővítette dr. Simonyi Zsigmond. Budapest. 1877. Ára 1 frt 50 kr.

A mythologia a gyermeki lélek egyik képző eszköze. Eddig még az avatottak is óvakodva nyultak a görög és római mythológiához, a bennök kifejezett, de meg nem magyarázott sikamlós tények miatt. Most azonban, az összehasonlítások e századában, sikerült felfedezni vagy megérteni azok jelentését. Összehasonlítás alapján készült e kézikönyv is, mely e kényes tárgyat kedves olvasmányná, tápláló élvezetté avatá a gyermek számára. Annál is inkább örvendhetünk megjelenésén, mivel a mythologia ilyen értelmezése által lehet bévezetni pl. a görög nemzet szellemébe legkönnyebben tanítványainkat. A görög nemzet őskori történetén ugyanis valami kedves gyermekdedség ömlik lik el és e gyermekdedség kellemét, báját, fényét, ragyogását a mythologia helyes értése és magyarázása tünteti föl leginkább.

Könyvünk szerint mindent meg lehet magyarázni a természetből és a nevek jelentéséből. „Sok ezen regék közül maga magát megmagyarázza. Phoibos (a fénylő) Delosban született (a fényes szigeten); fia Létonak (a sötétségnek); megöli Niobé gyermekeit (a felhőket, melyeket a föl-

*) E szép életkép közlésével, melyet t. munkatársunk a családnak, mint eszményképet mutatott fel magas feladatának mikénti betöltésére, törekvésünk elé kitűzött célunk megvalósításában, meg vagyunk győződve, előmozdítólag hatottunk s így kész örömmel nyitunk tért annak idejében V.-né naplójának is.

Szerk.

szárit). Europa (a messze tekintő reggel) Téléphassának (a messziről fénylőnek) leánya. Helios (a nap) nyáját Thetúsa és Lampétié, Neairának (a kora hajnalnak) fénylő és sugárzó gyermekei, hajtják a legelőre. Minthogy tehát a nap keletről nyugat felé megy, Európát is nyugat felé viszik, és Telephassa Thessalia nyugati síkjain mulik ki, úgy mint az esthajnal a nyugoti égen hal el. Az ártatlan kedély játéka, a képzelet pajzán gyermeke aligha tudna most ennél szebb képeket alkotni.

E könyv tanítók és tanítványok kezébe egyiránt való. Nyelvezete egyszerű, világos. A 15—16 éves tanítványokra nézve azonban csak akkor lehet értékes olvasmány, ha már némileg ismerősök a mythologiai nevekkel; mert különben elvesztik fejüket a nevek tömegében, vagy nem értik meg a magyarázatot. Legkönnyebben élvezhetik azok, a kik már a görög történelmet tanulták. A tanítók nagyon helyesen tesznek, ha tanítványaikat arra intik, hogy ne olvassák rohamosan át, hanem csendesesen, figyelemmel és azon törekvéssel, hogy képzeletük elé varázsolják az elolvasott képeket, jeleneteket.

A „Család és Iskola“ egyik közelebbi számában az „Irodalmi újdonságok“ közt a következő pár sor olvasható: „Természetráajz a népiskolák számára. Irta Szenté Jó-zsef. II. javított kiadás. Aigner II. Ára 40 kr. Kiadtuk bí-rálatra.“

E sorok némileg zavarba hoztak a miatt, mert e bí-rálat írójának csakugyan van egy ilyeszerű könyvecske meg-bírálás végett átadva, de annak nem „Természetráajz“, hanem „Terményráajz“ a címe.

Bizonyosan a jelzett rovat vezetője is úgy járt e könyvecskével, mint a bíráló. Nem azt kapta meg benne, mint a mit címe után keresetts tartalma után írta a helyes címet. Mert már valahára bár a tankönyvirók jutnának e téren oda (tisztelőt a kivételeknek), hogy a miről irnak, annak a nevével tisztába legyenek. Mert eltekintve attól, hogy a „Természetráajz“ (Producten-Lehre) kifejezése alatt ismeretes tantárgy a gazdasági tanintézetek tankeretébe tartozik s nem a népiskolákéba, megbocsáthatatlan hiba, ha e kifejezés „Terményráajz“ összezavartatik a „Természetráajz“ (Naturgeschichte) kifejezéssel. . . . E hibát a bíráló alatti s már megnevezett könyvecske írója elkövette.

Nóde tekintsük meg a könyvecske tartalmát, mely tartalom tehát a természetráajzi tantárgyakat tartalmazza, s nem a mit címe ígér.

1—84 lapon előadja úgy az állattanból, mint a növénytanból és az ásványtanból mindazt (saját felfogása szerint) mik a nevezett tanágakból a népiskoláknak szükségese-k. És pedig 1—50 lapon az állattant; 50—73 lapig a növénytant; 74—84-ig az ásványtant.

Az állattani részben ismertet 86 állatot; a növény-tani részben 53 növényt; az ásványtani részben pedig 26 ásványt.

Az ismertetés céljára és módjára nézt idézzük író-nak saját szavait az előszóából: „Célja a terményráajz

(helyesen a természetráajz) tanításának, hogy általa a tanító tanítványait a természet egyes tárgyainak ismeretére ve-zesse.“

Ez en célhoz képest szerző leírja a könyvecskéjébe felvett egyes természetráajzi tárgyakat, de nem az idővágó helyes irodalmi modorban, sem a nép nyelvén, hanem minden tudományos alapot mellőzve, saját módjára szerint.

Hogy miben áll szerzőnek e módszere, minthogy la-punk tere nem engedi az idézést, utaljuk az olvasót pl. a 33 lapra, hol a folyami orsóhal van leírva; vagy az 53 lapra, hol a kőkényszilváról, vagy a 82-re, hol a kőszénről szól. E helyek, hogy többet ne említsünk, kellő világosságban fogják feltüntetni az egész mű szerke-zetét. A folyami orsóhal leírása pl. semmitmondó szóhal-mazból áll, mert mellőzi a lényeges ismertető jelek felem-lítését, (a porcos csontvázat, a szarufogakat stb.) Maga a leíró szöveg hibás, pl. „kopotyuja mindkét felől van hét-hét, melyeknek nyílása fedő nélküli kis kerekded lyukak“ stb. Nem említi fel az álcákat s feled figyelmeztetni, hogy az orsóhalak a pisztrangok veszélyes ellenségei.

Tegyük fel a következő kérdést: Mi a természetráajz tanításának célja a népiskolában? Mert e könyvecskének erre kellene feleletet adnia.

Célja a természetráajz tanításának a népiskolában, hogy a természetráajzi tárgyak közül a szükségeseket és a nép ismeretének körébe tartozókat kellő tudományos alapon vonzólag megismertesse, oly módon, hogy ha ismeretlen tárgy is akad kezébe, a felől eligazodhassék. Másfelől, hogy a tanuló ezen egyes tárgyak ismerete alapján az állatok, nö-vények háztartása (oecológiája) szoros összefüggésének fel-ismerésére vezetessék.

Különösen az állatok egymásközi, valamint a növé-vényekkel való összefüggésének ismertetése kiválólag fontos a népiskolákban nálunk, termelő országban. Mindegyre je-leztetik, hogy legfontosabb növényeinket kiirtással fenye-gető állati és növényi ellenségek lépnek fel, melyek ellen csak úgy küzdhetni bár némi sikerrel is, ha a nép maga ellenök öntudatosan irtólag lép fel. De e könyvecskében ilyeszerű összefüggésről egy árva szó sincs, sőt a nép éle-tére nagy befolyást gyakorló állatok megemlítve sincsenek! De nemcsak a fontos, de még más tekintetből érdekes ál-latok közül a legérdekesebbek is hiányzanak, pl. a hangya. Növények közül a penészek, gombák stb. teljesen elhagyvák.

De tovább menve, tudjuk a következő, általánosan el-ismert dolgot: A népiskolákban a természetráajz tanítása érdekében a tanulók kezébe könyvet adni nem kell, hanem a tanító számára kell utasító könyv, melyből tájékozódhassék egyrészt a tananyag kiválasztása iránt (mert a természet-raajzi tananyag mindenütt a helyi viszonyokhoz és idősza-kokhoz alkalmazkodik) másrészt, hogy a tanító tapintato-san értékesíteni tudja a körébe eső állat-, növény- és ásványtani anyagokat; vagyha már könyvet adunk a gyermek kezébe, abban az a szükségéseket illő rendben, kifogástalan szövegben találhassa meg olesó, de jó fametszetek kíséreté-ben. E könyvecske azonban a népiskola e kívánalmának a felhozottak szerint meg nem felel s e miatt ajánlólag mel-lette nem nyilatkozhatunk.

VEGYESEK.

— Jelen számunkhoz mellékelve veszik t. olvasóink lapunk jelen évfolyamának címlapját és tartalomjegyzékét.

— A kolozsvári iparműtörténelmi kiállításnak a napokban kedves vendégei voltak Budapestről: Pulszky Ferenc, a budapesti múzeum igazgatója, Károly Ával és Forster, a közoktatásügyi miniszterium részéről.

— Meghívás. A kolozsmegyei tantestület bánffy-hunyadi fiokköre az 1877—78-ik tanévben első rendes közgyűlését december 22-én tartandja a m.-valkói község: népiskola helyiségében. melyre a t. tagtársakat és tanügybarátokat ezennel tisztelettel meghívom. A gyűlés tárgyai: 1) jegyzőkönyv hitelesítése; 2) Kilyéni Endre b.-hunyadi felső népisk. tanítónak a földrajzból, Szentgyörgyi Lajos b.-hunyadi tanítónak a természettanból tartandó nyilvános tanításaik meg szemlélése és meg bírá lása; 3) Gagy Samu b.-hunyadi felső népisk. tanító felolvasása a népiskolai kézimunka tanításról s ezzel kapcsolatban e tételnek megvitatása; 4) Koleszár Lajos f. n. isk. tanító múlt gyűlésen tartott értekezésének meg bírá lása; előadók: Binder Laura és Kilyéni Endre; 5) Indítványok tárgyalása. Bánffy-Hunyad, 1877. nov. 26-án. Kilyéni Endre, köri elnök.

— Wolkenberg Gyula, főv. isk. igazgató „Tanügyi zsebkönyv 1878-ra“ című, általa szerkesztett és kiadott zsebnaptárra előfizetési felhívást tett közzé. Előfizetési ár 1 frt; bolti ár magasabb leend. Az előfizetési pénzek Tetty Nándor könyvkereskedésébe küldendők. Ajáljuk az érdekeltek figyelmébe.

— Könyvbíráló bizottságunk e hó 5-én tartotta meg első ülését Kiss Sándor elnöklete alatt. Az ügyrendi szabályok ide vonatkozó részének rovidiálása után bírálatra kiosztattak a következő művek: Gáspár Ignác földrajza — Kiss Sándornak; Seidel Pál alkotmánytana és földrajza — Rieger Imrének; Szenté József számtana és számtani vezérkönyve — Turcsányi Gyulának; Kakujai olvasó könyve Pataki Ferencnek; Northheimer német nyelvtana Cirják Albertnek.

— A „Figyelő“ irod. tört. közlöny decemberi füzete következő tartalommal jelent meg: A halotti beszéd kora és hazája Békési Emilől. Mikes Kelemen, Abafi Lajostól, Janus Pannonius Pfeiffer Antaltól. Történetírás az Árpádok alatt, ifj. Fehérpataky Lászlótól. Adalékok népünk drámái költészetéhez. I. A. Balázs járás, Sztachvics Remigtől. Grillparzer Bánkban tragédiája. Heinrich Gusztávtól. A nemzeti múzeum irodalomtörténelmi kiállítása, Tipray Tivadartól. Zsoldos Ignác, Abafi Lajostól. Irodalomtörténelmi repertorium, idősb Szinnyei Józseftől. Kisebb közlemények. A „Figyelő“ előfizetési ára egész évre 8 frt. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest IV. váci utca 1 sz.

— Szerkesztőségünkbe böküldött „Értesítők“ közül a kolozsvári, zilahi és dévai m. kir. állami tanítóképezdek, valamint a zilahi polgári iskola értesítőiről érdemlegesebben csak a jövő évfolyamban emlékezhetünk meg.

— Nyilvános nyugtatványok. (Folytatás.) E lap 1877-ki folyamára előfizettek:

a) egész évre 3 frttal.:

251. Glück József, róm. kath. elemi iskola tanító helyben, 252. Szöllösi István, áll. képezdei tanár helyben, 253. Schusztér Károly, ev. luth. elemi tanító helyben, 254. Geréb Márton, ev. ref. gymn. tanár, 255. Nagy János, egyetemi tanács jegyző.

b) II-ik félére 1 frt 50 krjával:

256. Az állami tanítóképezde önképzőköre Székely-Keresztúr, 257. Varga Dénes ref. tan. helyben, 258. Sárdi Lőrincz könyvezető, helyben, 259. Bőjtke Máté róm. kath. kántor, helyben, 260. Szigethi Katalin tanítónő, helyben, 261. Molnár Sándor kir. tanfelügyelő, Segesvár, 262. Parti Gábor tanító, H.-Szoboszló, 263. Id. Sántha István róm. kath. kántor, helyben, 263. Schwarcel Adel tanítónő, helyben. 265. Schwarcel Róza tanítónő, Retteg, 266. Gazsy József gyakorló isk. tan. helyben, 267. Gál Sándorné tanítónő, Kide, 268. Fodor Dániel tanító, Zilah, 269. Állami iskola, Retteg, 270. Tiszt. Baló Sándor ev. ref. lelkész, helyben, 271. Fröbel-intézet önképző-köre, 272. Kethely József kir. tanfelügyelő, 273. Kozma József állami tan. képezdei igazgató, helyben, 274. Kozma Józsefné áll. tan. kép. tanárnő, helyben, 275. Páll Sándor kir. tanker. főigazgató, helyben, 276. Pataki Ferenc fröbel-intézeti tanító, helyben, 277. Sera Lidia Valleria árvalházi tanítónő, helyben, 278. Jancsó Lajos ev. ref. főgym. tanár, helyben, 279. Albu Zsigmond áll. tanítóképezdei növendék, helyben, 280. Arkosi Dániel áll. tan. kép. növendék, helyben, 281. Boc József áll. tan. kép. növendék, helyben, 282. Bozsán Aurél áll. tan. kép. növendék, helyben, 283. Cucca János áll. tan. kép. növendék, helyben, 284. Dancs Lajos áll. tan. kép. növendék, helyben, 285. Daboci György áll. tan. kép. növendék, helyben, 286. Fehér József áll. tan. kép. növendék, helyben, 287. Makkai Samu áll. tan. kép. növendék, helyben, 288. Demeter Sándor zágoni áll. tan. kép. növendék, helyben, 289. Ruzs Tivadar áll. tan. kép. növendék, helyben, 290. Zsigmond Albert áll. tan. kép. növendék, helyben, 291. Takács József áll. tan. kép. növendék, helyben, 292. Téglás Jozefa tanítónő, Kalota Szt.-Király, 293. Reiter Károly tanító, Temesvár, 294. dr. Bartók István pog. isk. tan. helyben, 295. Tiszt. Dézsi Gyula lelkész, Gyalu. 296. Tisztelendő Matéffy Ipoly minorita rendbeli áldozár, helyben.

Kolozsvárt, 1877 dec. 10-én.

Propper Ferenc,

a kolozsmegyei tan. testület pénztárnoka.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

Robány M. urnak Budapest. Kaptam-e kollega ur leveleimet? . . Ha igen, szerencsétlenül válaszával. — B. B. S.-Szt.-György. Kaptam leveledet, de ments fel néhány hétre a válasz alól, mert most lehetetlen; mindenben intézkedem, de munkához jó kívánatnál egyebet aligha küldhetek. — T. G. Déva. Levelemet úgy hiszem kaptad. — B. I. Gy. urnak, Budapest. Igéretére számítok. — T. A. Rákos. Kérdez meg a rákosi paptól, hogy esmerik az írás mesterségét? . . .